

**ДО 140-РІЧЧЯ
ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ С. В. ПЕТЛЮРИ
(добірка фотодокументів)***

Симон Васильович Петлюра, 140 років від дня народження якого відзначалося в травні, – постать в українській історії надзвичайно примітна. Відомий як політичний і військовий діяч, Головний отаман УНР, з чийм іменем пов'язано чергову спробу ствердження української незалежності 1917–1921 рр., плідний публіцист, неабиякий літературний і театральний критик, він досі викликає неоднозначну реакцію не тільки значної частини українського суспільства, а й за кордоном – від поклоніння до бурхливого неприйняття. Головним чином через те, що й сам був суперечливим, різноплановим і потенційно «зручним» об'єктом міфотворчості – класичним героєм романтичного складу, людиною безперечно талановитою і вольовою, суперечливою, винятковою і таємничою особистістю у надзвичайних обставинах. І життя його складалося із самих антитез: з одного боку, володар дум і душ, з іншого — іграшка в руках долі, невідомих і непідвладних їй сил.

Безмежний моральний авторитет С. Петлюри йшов від його потужної діяльній енергії, поєднаної з диктаторськими нахилами, фанатичної відданості справі, щирої віри в силу нації, визнаної навіть ворогами безсумнівної чесності. Не даремно він став символом України і в очах сподвижників, і для ворога, бо ж не йшлося про «грушевщину» чи «винниченківщину» – говорили саме про «петлюрівщину». Його активність вкупі з неабиякими особистісними якостями лідера й харизматичністю якнайкраще надаються фольклорній, а за нею історичній потребі героїзації або демонізації – залежно від «точки сидіння», – а не вимоги наукової достовірності.

Тоді з фактами поводяться вкрай вільно, вибірково. Позбавляючи їх історичного контексту, натомість створюють нові маніпулятивні метаконтексти тлумачень замість об'єктивної фіксації. Так, радянська історіографія призначила його контрреволюціонером, коли в уряді Директорії він був представником соціал-демократичної партії і солідаризувався з лівими й революційними еседеками та есерами; був масоном, але в європейських ложах «братом» не визнаний. Логіка захисту національних інтересів України, яка після проголошення незалежності втратила майже всю територію, зумовила суголосність політики С. Петлюри із суперниками Росії: Австро-Угорщиною, Німеччиною й Польщею. А це збагатило його біографію ще й версіями про найману шпигунську діяльність – знову конфлікт інтерпретацій. Звинувачення ж в спрямова-

---

* Упорядник – *Любарська Людмила Валентинівна*, провідний науковий співробітник сектору публікації документів Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного.

ній організації єврейських погромів суперечать документальним свідченням і часто є зумисно наклепницькими. З іншого боку, значна частина дослідників наполягає на «метафізичній вині» загалом лояльного отамана у недіянні, попусканні й несолідаризуванні з гнаними в період піку масових вбивств – вині, юридично не підзвітній, але морально невиправдовуваній. Відповідальність керівника зобов'язує звітувати і за неспроможність. Багато істориків у відповідь аргументують більш ніж вірогідною марністю активного стримування насильства проти євреїв на непідконтрольній в той час території нової республіки, що стала полем битви між різними військово-політичними силами, а також вжиті заходи з боку С. Петлюри (приміром, циркулярна телеграма військам, а згодом наказ із засудженням погромів і встановленням покарання за подібні дії тощо). Супротивники ж вказують на запізнілість і половинчастість цих кроків і свідоме уникання конфлікту з погромниками. Більшість же наказів і погроз так і залишалися на папері. Тогочасний політичний безлад до всього сприяв цілковитій плутанині й подальшому приписуванню С. Петлюрі ще й чужих гріхів, остаточно пеуючи йому історичну репутацію, до чого він і сам нещасливо доклався, бо так само не можна оминати його пізніші висловлювання щодо «єврейської більшовизації».

Більшість часу свого керівництва в складі Директорії він перебував у дорозі («У вагоні Директорія, під вагоном – територія», як означили сучасники характер і мінливу легітимність такого управління: С. Петлюра часто міг контролювати лиш ту землю, де знаходився його потяг, прямуючи з Кам'янця-Подільського до Фастова, з Фастова до столиці і назад). Кілька разів здійснював вдалі походи на Київ, але щоразу успіх виявлявся тимчасовим, тоді як опір численним ворожим силам тривав постійно. Повсякчас відбувалися і взаємоперетікання з табору в табір «петлюрівських», повстанських, червоноармійських і білогвардійських полків, що об'єктивності верифікацій теж не додавало.

Отаману довелося й доводитися дотепер «відповідати» і за єврейські погроми в тилах і «червоних», і «білих» – усіх, хто для легітимізації своїх повноважень самоназивалися «петлюрівцями». Сам же лідер українського національного руху постраждав як перший «петлюривець», покараний за єврейські погроми. Під час емоційного і політизованого суду над його вбивцею чомусь обговорювалося питання вини самого С. Петлюри, хоч підсудним був С. Шварцбард за вбивство останнього, а не навпаки. Герой перемиг прототип, міф – історію. Події слід досліджувати на мікрорівні, конкретних прикладах, а період УНР й поготів, щоразу з'ясовуючи приналежність підрозділів, їхню самоідентифікацію і фактичну підпорядкованість. Вбивство 1926 р. у Парижі не вирішує питання про відповідальність С. Петлюри за погроми. Розмова про складні українсько-єврейські взаємини ХХ ст. потребує нового

так само непрямолінійного наративу, об'єктивної наукової свідомості, тривалого процесу пошуку навряд чи остаточних відповідей.

У Центральному державному кінофотофоноархіві України імені Г. С. Пшеничного збережено більше сотні знімків різних періодів самого С. В. Петлюри: як посадовця під час церемоній, офіційні портретні, у колі соратників і в домашньому оточенні. Серед них маємо зображення його близьких і фіксації подій, пов'язаних з його ім'ям. До вашої уваги — фотодобірка з архівної колекції.

С. В. Петлюра – український політичний діяч.
ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного,
од. обл. 2-23975.

С. В. Петлюра (2-й ліворуч) – редактор журналу «Українське життя» серед членів редакції газети «Слово». Зліва направо В. Садовський, М. Порш (3-й), Ф. Міхура. Автор зйомки М. Стечишин. 1912–1914 рр.
ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 2-154300.

Генеральний секретаріат Центральної Ради: сидять (зліва направо)
І. М. Стешенко, Х. Барановський, В. К. Винниченко, С. А. Єфремов, С. В. Петлюра;
(стоять) О. Христюк, М. Стасюк, Б. Маргос. Київ, 1917 р.
ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 0-4886.

Учасники III Всеукраїнського військового з'їзду на Софійській площі у м. Києві.
В центрі – генеральний секретар військових справ УЦР С. В. Петлюра, генеральний
секретар УЦР В. К. Винниченко, голова УЦР М. С. Грушевський. Зліва направо –
представники французької, бельгійської і румунської військових місій.
м. Київ, жовтень 1917 р.
ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 0-227846.

С. В. Петлюра – український громадсько-політичний діяч, публіцист, голова Директорії УНР, Головний отаман армії УНР.
м. Кам'янець-Подільський, січень 1919.
ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 0-235669.

Головний отаман армії УНР С. В. Петлюра і перший маршал Польщі
Ю. Пілсудський на ст. Бердичів.
м. Бердичів, 1919 р.
ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 2-153977.

Головний отаман армії УНР С. В. Петлюра приймає парад військових з'єднань.
м. Кам'янець-Подільський, 1920 р.
ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 4-1743.

Головний отаман армії УНР С. В. Петлюра приймає рапорт командира почесної
сотні Спільної Юнацької Школи в присутності прем'єра А. Лівіцького,
генералів В. Сальського, В. Петріва та міністра освіти І. Огієнка.
м. Кам'янець-Подільський, 1920 р.
ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 4-1742.

Петлюра Леся – дочка Головного отамана армії УНР С. В. Петлюри.
20-і рр. XX ст.

ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 2-153842.

Головний отаман армії УНР С. В. Петлюра на балконі свого помешкання
в м. Варшаві (Польща). м. Варшава, 1922 р.

ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 2-154054.

Головний отаман армії УНР С. В. Петлюра у своїй кімнаті в м. Парижі (Франція).
м. Париж, 1925 р.

ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 2-154073.

С. Шварцбард – вбивця українського політичного діяча С. В. Петлюри –
перед французьким судом. Внизу – його захисник А. Торрес.
Франція, 1927 р.

ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 4-8771.

Дочка Головного отамана армії УНР С. В. Петлюри Леся (ліворуч), його дружина Ольга Панасівна і племінниця Леся Сірополко в парку в м. Празі (Чехословаччина). м. Прага, 15 травня 1928 р.

ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 2-154071.

Плакат з портретом Головного отамана армії УНР С. В. Петлюри з його власним підписом в експозиції музею Симона Петлюри у м. Парижі (Франція). м. Париж, 9 листопада 2000 р. Автор зйомки В. І. Песляк.
ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 0-245533.